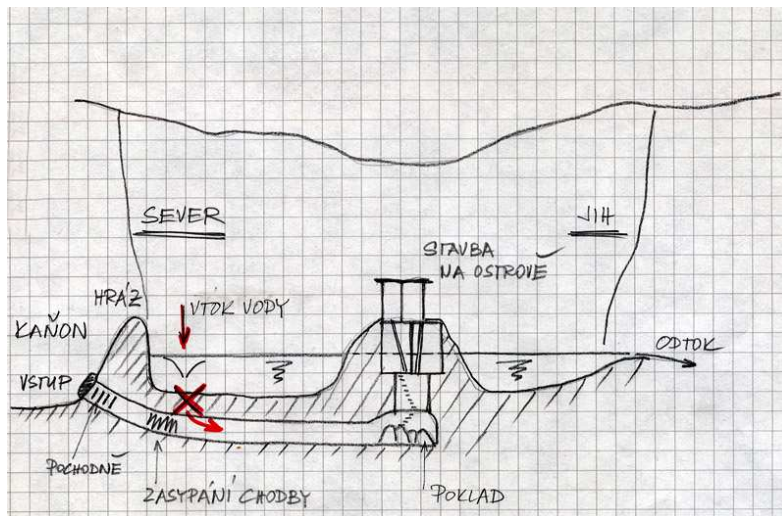

„Mayovka“ jako učebnice hydromechaniky

Mám za to, že první poprázdňinový článek si zaslouží poněkud odlehčené téma. Protože k mé pravidelné prázdninové četbě patří „mayovky“, jichž jsem oddaným ctitelem, vzal

jsem si námět v románu **Poklad ve Stříbrném jezeře** (v překladu z roku 1944 opravdu „ve“, na rozdíl od známého filmu **Poklad na Stříbrném jezeře**, který je motivy z tohoto románu inspirován).

Román je pochopitelně spleťtější než film, obsahuje několik motivů. Hlavním námětem je putování ke Stříbrnému jezeru. Ústřední postavou je na rozdíl od filmu zálesák Old Firehand, v jiných

filmových mayovkách ztvárněný nepříliš šťastně. Cílem není poklad, ale naleziště stříbrné rudy a ryzího stříbra, které Firehand objevil a chce je s přáteli vytěžít (samozřejmě s nejvyššími cíli, jak se na kladné postavy sluší). Technicky má těžbu řešit inženýr Butler. Území patří kmeni Timbabačů, jehož příslušníci mají naleziště Firehandovi postoupit, což má vyjednat náčelník Apačů Vinnetou. Zásadní úlohu zde má také Indián kmene Tonkawa Nintropan-havey (Velký Medvěd), který se ve filmu objeví až v závěru jako důstojný stařec – strážce pokladu. Jejich protivník, pochybný „plukovník“ Cornel Brinkley, povaleč, tulák, podvodník a vrah je tu také, ale na rozdíl od filmu se k pokladu vůbec nedostane; zavčasu bídne zhyne v krutých mukách u mučednického kůlu indiánského kmene Utahů. Skupina proradných Utahů dělá hrdinům větší problémy než Cornel.

Leč k věci. Spisovatel popisuje záměr hlavních hrdinů těžít stříbro takto (rozhovor inženýra Butlera s Old Firehandem):

Inženýr zkoumal dlouhým pohledem okolí a pak se dotazoval: „Jak daleko je odtud Stříbrné jezero?“ „Za dvě hodiny jsme u něho.“ „Má vyšší polohu než toto místo?“ „Mnohem vyšší.“ „Dobrá. Hlavní věc je spád pro vodovod, prozatím třeba jen dřevěný. Je zde dost dříví?“ „Až nazbyt. Kolem Stříbrného jezera je samý les.“ „Znamenitě! Snad ani nebude třeba, abychom celou trať opatřili vodovodem. O něco výše možno založit nádržku. Z jezera až do nádrže může voda téci volně po zemi. Od nádrže by byla pojata do rour, aby se dosáhlo potřebného tlaku.“

Jedná se tedy o hydraulickou těžbu tlakem vody, kdy se tlaková energie vody zajištěná vysokým spádem mění na kinetickou a rozrušuje těženou surovinu. Podobně se využívá vodní energie u vysokotlakých vodních děl, nám Plzeňákům nejbližší je na Šumavě a jeho součástí je vodní elektrárna Vydra. Jako beztlakového přívodu je částečně využito Vchynicko-Tetovského kanálu (původně pro plavení dřeva, jinak voda byla vedena částečně také modřínovými a železobetonovými rourami), následně voda vtéká do ocelového tlakového potrubí o průměru 1 m a se spádem přes 200 m pohání vodní turbíny.

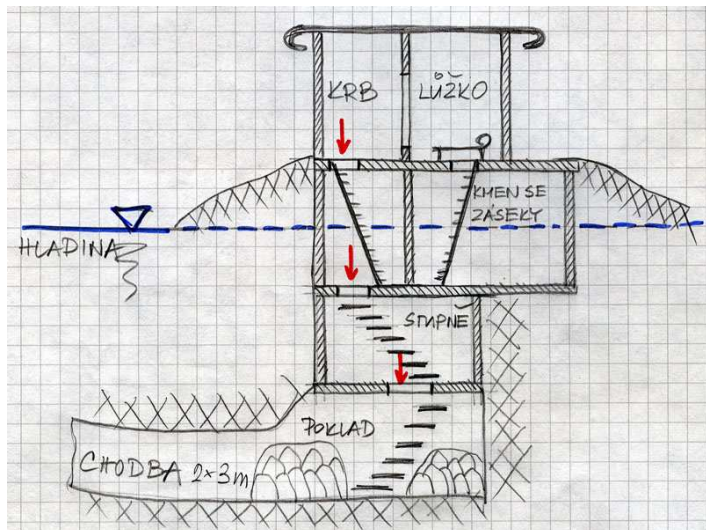
Poněkud romantičtější je systém, chránící poklad staré indiánské kultury. Dejme slovo spisovateli a seznámme se blíže s jezerem:

Uprostřed jezera byl ostrov pěkně zelený, s podivnou a vzdušnou cihlovou stavbou... Ostrov byl okrouhlý a jeho průměr obnášel asi sto kroků. Staré stavivo bylo pokryto kvetoucími popínavými rostlinami, ostatní pak prostor byl obdělán po zahradnicku a osázen květinami a keři. ...Horské údolí Stříbrného jezera mělo směr severojižní a bylo na své

východní i západní straně úplně nepřístupné. Mohlo se k němu přijít jen kaňonem a skalní úžlabinou od severu, odkud se také běloši dostavili. Odtok byl na jižní straně v rozsedlině, odkudž nebylo třeba obávat se nepřítele.

Kdo prohlížel okolí Stříbrného jezera, nemohl mít pochybností, že jezero nemělo dříve odtok na straně jižní, nýbrž do kaňonu na severu. Nyní se však mezi jezerem a kaňonem zračila dosti široká, zvýšená hráz, které druhy nebylo.

Nyní víme všechno podstatné. Jezero bylo umělé. V minulosti voda kaňonem volně protékala. Poklad byl uložen právě v nejnižším podlaží zmíněné budovy na ostrově a vedla

k němu dlouhá chodba od hráze. Tato chodba mohla být i s pokladem zatopena. Na prvním obrázku jsem se pokusil podle vypravování Karla Maye nastínit situaci na Stříbrném jezeře. Vchod do chodby byl pod hrází a skrývaly jej kameny. Podle popisu byla chodba vysoká 2 m a široká 3 m, což jsou docela bohatýrské rozměry. Na začátku chodby byly připraveny pochodně. Blíže nepopisovaným systémem bylo možno prolomit strop chodby a zasypat ji buď ve směru k ostrovu, nebo ke vchodu. Voda z jezera,

vnikající do chodby, mohla tak zatopit buď kaňon, nebo suterén ostrovní stavby s pokladem.

Tajemná budova na ostrově měla podle spisovatele čtyři podlaží. Nejvyšší, jímž se vcházelo, bylo rozděleno na dvě místnosti. V jedné byl krb, v druhé lůžko. Pod místností s lůžkem byla místnost rozšířená podle schématu, místností pod krbem bylo možno postupovat dále dolů. Jako žebříky zde sloužily kmeny s vytesanými záseky. K pokladu se sestoupilo po stupních ve stěně. Všechny vchody byl pochopitelně maskovány.

K zatopení sklepa s pokladem došlo, když zrádný náčelník Timbabačů Dlouhé Ucho (a dlouhé prsty, neboť jako předobraz mnoha moderních náčelníků rád kradl) přivedl do chodby Utahy. Tehdy Vinnetou na pokyn Nintropanhaveye spustil onen blíže nepopisovaný systém (Apačova pověstná humanita měla své meze), který zaplavil chodbu a zároveň zabránil zpětnému proudění vody do kaňonu. Podle principu spojitých nádob se rychle zatopila chodba a budova do výše hladiny, vetřelci utonuli a posvátný poklad byl pohřben s nimi (doplněno ilustrací Zdeňka Buriana):

Drže pochoděň v ruce, vystupoval Dlouhé Ucho napřed; nebyl však dosud na nejvyšším stupni schodiště, když uslyšel pod sebou výkřik, doprovázený mnohohlasým, úzkostlivým voláním.

Co spatřil, naplnilo ho zděšením. Z chodby, v níž prodlévalo ještě mnoho Utahů, drala se voda mocně vzhůru...

Pochodeň vrhala své paprsky na temnou, mocně se hrnoucí záplavu vod, která už vystoupila mužům po pás. (Kapitola „Na Stříbrném jezeře“.)

Nebudeme dále drásati útlocitnou duši nebohého čtenáře této rubriky doufajíce, že nám jeho přízeň bude zachována i nadále.

Použito:

MAY, K. *Poklad ve Stříbrném jezeře. Povídka z Dalekého Západu.* Přel. F. Musil-Daňkovský, ilustroval Z. Burian. Praha : Toužimský a Moravec, 1944.

Kresby autor.

Josef Gruber

Publikováno ve Zpravodaji SPŠ strojnické a SOU prof. Švejcara v září 2011.